

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Факультет української філології, культури і мистецтва
Кафедра української мови

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор
з науково-педагогічної
та навчальної роботи

 Олексій ЖИЛЬЦОВ
«01» вересня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Актуальні проблеми лінгвоукраїністики:
Функційна граматики

для студентів

спеціальності В11/035 Філологія
освітнього рівня другого (магістерського)
спеціалізації В11.01/035.01 Українська мова та література
освітньої програми В11.01.01/035.01.01 Українська мова і література

Київ–2025

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА Код ЄДРПОУ 45307966	
Програма №	1528/25
Науковий відділ моніторингу якості освіти	
	
(підпис)	(прізвище, ініціали)
«01» вересня	20 25 р.

Розробник:

Шитик Людмила Володимирівна, доктор філологічних наук, професор кафедри української мови

Викладач:

Шитик Людмила Володимирівна, доктор філологічних наук, професор кафедри української мови

Робочу програма розглянуто і затверджено на засіданні кафедри української мови

Протокол № 10 від 29.08.2025

Завідувач кафедри (Михайло ВІНТОНІВ)

Гарант освітньої (професійної/наукової) програми (керівник проектної групи)

(Михайло ВІНТОНІВ)

Робочу програму перевірено

____.____. 2025 р.

Заступник декана факультету української філології, культури і мистецтва з науково-методичної та навчальної роботи **Світлана БОНДАР**

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. (____), «__» _____ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н.р. (____), «__» _____ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н.р. (____), «__» _____ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н.р. (____), «__» _____ 20__ р., протокол № __

Опис навчальної дисципліни
Освітня програма 035.01.01 Українська мова і література

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
<i>Актуальні проблеми лінгвоукраїністики</i>		
Вид дисципліни	<i>Обов'язкова</i>	
Мова викладання навчання та оцінювання	<i>українська</i>	
Загальний обсяг кредитів / годин	<i>6 / 180</i>	
Курс	<i>V, VI</i>	-
Семестр	<i>1, 2, 3</i>	-
Кількість змістових модулів з розподілом:	<i>2</i>	-
<i>Змістовий модуль «Функційна граматика»</i>		
Обсяг кредитів	<i>4</i>	-
Обсяг годин, у тому числі:	<i>120</i>	-
Аудиторні	<i>32</i>	-
Модульний контроль	<i>8</i>	-
Семестровий контроль	<i>30</i>	-
Самостійна робота	<i>50</i>	-
Форма семестрового контролю	<i>іспит</i>	-

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Курс «Функційна граматика» визначає обсяг знань, що має бути опанований магістрантами відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики, алгоритму вивчення навчального матеріалу блоку дисциплін «Актуальні проблеми лінгвоукраїністики»; необхідне методичне забезпечення, складники та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів.

Мета змістового модуля «Функційна граматика» – висвітлення сутності функційного підходу до вивчення граматичних одиниць і категорій, формування системи знань про синкретичні утворення та вмінь виокремлювати явища синхронної перехідності, визначати ступінь вияву синтезованих ознак, будувати системи опозицій.

Завдання курсу:

- 1) розширити загальнолінгвістичну підготовку філологів, ознайомивши здобувачів з основними поняттями функційної граматики та теорії перехідності;
- 2) обґрунтувати доцільність виокремлення синкретичних утворень, визначити й схарактеризувати чинники, що зумовлюють синкретизм морфологічних та синтаксичних одиниць;
- 3) з'ясувати поняття перехідності в морфологічній системі, визначити ступінь вияву синтезованих диференційних ознак різних частин мови в синкретичних утвореннях, схарактеризувати ступені взаємопереходу частин мови;
- 4) описати синкретичні категорії семантико-синтаксичного рівня речення – синкретичні семантико-синтаксичні відношення;
- 5) визначити синкретичні утворення на формально-синтаксичному рівні простого речення – синкретичні другорядні члени речення, описати їхні різновиди та засоби вираження;
- 6) виробити методику лінгвістичного аналізу синкретичних одиниць.

Під час лекційних і семінарських занять, індивідуальної навчально-дослідницької та самостійної роботи студенти, майбутні магістри за спеціалізацією «Українська мова та література», освітньою програмою «Українська мова та література» *набувають таких програмних компетентностей: ЗК – 1; 2; 3; 4; 5; 7, 9 (загальні компетентності), ФК – 1, 3, 4; 7, 11 (фахові компетентності):*

ЗК-1: Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК-2: Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК-3: Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-4: Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК-5: Здатність працювати в команді та автономно.

ЗК-7: Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-9: Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ФК-1: Здатність вільно орієнтуватися в різних лінгвістичних напрямках і школах.

ФК-3: Здатність критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення філологічної науки.

ФК-4: Здатність здійснювати науковий аналіз і структурування мовного / мовленнєвого матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів.

ФК-7: Здатність вільно користуватися спеціальною термінологією в галузі досліджень з українського мовознавства.

ФК-11: Здатність до створення, редагування, реферування і систематизації текстів усіх типів, зокрема перекладних.

3. Результати навчання за дисципліною

Після опанування дисципліни «Функційна граматика» студенти повинні мати такі *програмні результати навчання: ПРН-3-1, ПРН-3-2; ПРН-У-2, ПРН-У-6, ПРН-У-7, ПРН-У-8, ПРН-У-9, ПРН-У-10, ПРН-У-11, ПРН-У-12; ПРН-У-13; ПРН-С-1, ПРН-С-3, ПРН-С-4.*

ПРН-3-1: Демонструвати знання в галузі гуманітарних наук, застосовувати їхні методи в різних видах професійної діяльності.

ПРН-3-2: Виявляти знання і розуміння мовознавчих дисциплін у синхронії та діахронії.

ПРН-У-2: Упевнено володіти державною та іноземною мовами для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового спілкування; презентувати результати досліджень державною та іноземною мовами.

ПРН-У-6: Аналізувати, порівнювати і класифікувати різні напрями і школи в лінгвістиці.

ПРН-У-7: Характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та прикладні аспекти обраної філологічної спеціалізації.

ПРН-У-8: Збирати й систематизувати мовні факти, інтерпретувати й перекладати тексти різних стилів і жанрів.

ПРН-У-9: Дотримуватися правил академічної доброчесності.

ПРН-У-10: Створювати, аналізувати й редагувати тексти різних стилів та жанрів.

ПРН-У-11: Обирати оптимальні дослідницькі підходи й методи для аналізу конкретного лінгвістичного чи літературного матеріалу.

ПРН-У-12: Використовувати спеціалізовані концептуальні знання з обраної філологічної галузі для розв'язання складних завдань і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог.

ПРН-У-13: Планувати, організовувати, здійснювати і презентувати дослідження та/або інноваційні розробки в конкретній філологічній галузі.

ПРН-С-1: Оцінювати й критично аналізувати соціально, особистісно та професійно значущі проблеми і пропонувати шляхи їх вирішення у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування.

ПРН-С-3: Доступно й аргументовано пояснювати сутність конкретних філологічних питань, власну точку зору на них та її обґрунтування як фахівцям, так і широкому загалу, зокрема особам, які навчаються.

ПРН-С-4: Здійснювати науковий аналіз мовного й мовленнєвого матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

№ з/п	Назва заняття	Кількість годин, відведених на:				
		<i>Разом</i>	<i>Лекції</i>	<i>Семінарські заняття</i>	<i>Самостійна робота</i>	<i>Модульний контроль</i>
Змістовий модуль 1. Теоретичні проблеми функційної граматики.						
1.	Тема 1. Базові поняття та підходи функційної граматики.	10	2	2	5	1
2.	Тема 2. Концепція перехідності в загальнотеоретичному аспекті.	10	2	2	5	1
3.	Тема 3. Методика лінгвістичного аналізу перехідних одиниць.	5			5	
Разом за перший модуль		25	4	4	15	2
Змістовий модуль 2. Явища перехідності в морфологічній системі української мови						
4.	Тема 4. Синкретичні лексико-граматичні класи.	10	2	2	5	1
5.	Тема 5. Явище синкретизму в системі повнозначних частин мови.	15	2	2	10	1
Разом за другий модуль (першу частину)		25	4	4	15	2
Семестровий контроль		15				
Разом за 2 семестр		50	8	8	30	4
Змістовий модуль 2. Явища перехідності в морфологічній системі української мови						
6.	Тема 6. Реалізація синкретизму в системі службових частин мови.	10	2	2	5	1
7.	Тема 7. Перехідні утворення в морфології.	10	2	2	5	1
Разом за другий модуль (другу частину)		20	4	4	10	2
Змістовий модуль 3. Явища синхронної перехідності в синтаксичній системі української мови						
8.	Тема 8. Синкретичні семантико-синтаксичні відношення.	10	2	2	5	1
9.	Тема 9. Типологія синкретичних другорядних членів речення.	10	2	2	5	1
Разом за третій модуль		20	4	4	10	2
Семестровий контроль		15				
Разом за третій семестр		40	8	8	20	4
Разом годин		120	16	16	50	8

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІЙНОЇ ГРАМАТИКИ

Тема 1. Базові поняття та підходи функційної граматики

Сутність функційного підходу до вивчення мовних одиниць і категорій. Функційна лінгвістика, історія її розвитку. Основні поняття функційної граматики. Компоненти функційно-семантичного поля та його ознаки. Структурні типи функційно-семантичного поля. Функційно-семантичні категорії.

Практичне заняття 1

Рекомендована література:

Основна: 1; 2

Додаткова: 1–3; 5; 7–9; 12

Тема 2. Концепція перехідності в загальнотеоретичному аспекті

Термінологійний апарат для позначення нетипових утворень. Синонімія та квазісинонімія термінолексем для номінації перехідних одиниць. Загальне поняття про перехідність і синкретизм, співвідношення між ними. Лінгвістична сутність поняття «синкретизм». Специфіка синкретизму в проєкції на рівні мовної ієрархії. Синкретизм на фонологічному й лексичному рівнях. Синкретизм і нейтралізація. Синкретизм і дифузність. Поняття про функціональні омоніми. Синкретизм у граматиці. Синкретизм ненормативних мовних утворень.

Практичне заняття 2

Рекомендована література:

Основна: 3–5

Додаткова: 4; 6; 7; 9; 10; 11

Тема 3. Методика лінгвістичного аналізу перехідних одиниць

Етапи лінгвістичного аналізу: визначення диференційних ознак типових (ядерних утворень), співвідношення їх із мовленнєвими фактами; прийом трансформації. Опозиційний аналіз перехідних явищ.

Рекомендована література:

Основна: 4–5

Додаткова: 7; 8; 9; 11

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 ЯВИЩА ПЕРЕХІДНОСТІ В МОРФОЛОГІЧНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Тема 4. Синкретичні лексико-граматичні класи

Принципи класифікації частин мови. Синкретичні (гібридні) слова в системі частин мови. Поняття про так звані „порожні слова”. Віддієслівні іменники як синкретичні одиниці. Синкретизм інфінітива як чинник його поліфункційності.

Практичне заняття 3

Синкретичні утворення в системі повнозначних частин мови

Рекомендована література:

Основна: 1; 3; 4

Додаткова: 1; 3; 7; 9

Тема 5. Явище синкретизму в системі повнозначних частин мови

Синкретизм дієслівних форм – дієприкметника і дієприслівника. Синкретичне значення порядкових слів. Слова категорії стану (предикативні прислівники) як синкретичні утворення.

Практичне заняття 4

Синкретичні утворення в системі повнозначних частин мови

Рекомендована література:

Основна: 1; 3; 4

Додаткова: 1; 3; 7; 9

Тема 6. Реалізація синкретизму в системі службових частин мови

Синкретичні одиниці в системі службових частин мови. Синкретизм сполучних засобів. Сполучні слова як синкретичні утворення. Синкретичні сурядно-підрядні і підрядно-сурядні сполучники. Сполучники-частки. Синкретизм прийменників. Опозиційний аналіз конструкцій із синкретичними частинами мови.

Практичне заняття 5

Синкретичні утворення в системі службових частин мови

Рекомендована література:

Основна: 1; 3; 4

Додаткова: 1; 3; 7; 9

Тема 7. Перехідні утворення в морфології

Транспозитивна деривація як джерело поповнення периферійної сфери частин мови. Ступені взаємопереходу в системі частин мови: синтаксичний, морфологічний, семантичний. Явища морфолого-синтаксичної деривації лексико-граматичних класів: субстантивація, адвербіалізація, ад'ективація, прономіналізація, нумералізація, вербалізація, інтер'ективація, препозиціоналізація, партикуляція, кон'юнкціоналізація, модалізація.

Практичне заняття 6

Рекомендована література:

Основна: 1; 3; 4

Додаткова: 1; 3; 7; 9

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

ЯВИЩА СИНХРОННОЇ ПЕРЕХІДНОСТІ В СИНТАКСИЧНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Тема 8. Синкретичні семантико-синтаксичні відношення

Синкретизм синтаксичних одиниць і категорій. Синкретичні категорії семантико-синтаксичного рівня речення. Загальне поняття про синкретичні семантико-синтаксичні відношення. Чинники, що зумовлюють синкретизм ССВ. Різновиди синкретичних ССВ: синкретичні ССВ на рівні словосполучення і в межах речення. Поліпропозитивність речення як вияв його синкретизму.

Практичне заняття 7

Рекомендована література:

Основна: 3; 4; 5

Додаткова: 1; 2; 4; 5; 6; 7; 9; 10; 11

Тема 9. Типологія синкретичних другорядних членів речення

Синкретичні утворення на формально-синтаксичному рівні простого речення. Синкретичні члени речення. Чинники, що зумовлюють синкретизм членів речення. Синкретичні другорядні члени речення з однібічною причленною залежністю. Синкретичні другорядні члени речення з двобічною причленною залежністю. Синкретичні члени речення з предикативно-атрибутивним значенням, предикативно-атрибутивно-об'єктним та предикативно-об'єктним значенням.

Практичне заняття 8

Рекомендована література:

Основна: 3; 4; 5

Додаткова: 1; 2; 4; 5; 6; 7; 9; 10; 11

6. КОНТРОЛЬ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	
		К-сть одиниць	Максимальна к-сть балів	К-сть одиниць	Максимальна к-сть балів	К-сть одиниць	Максимальна к-сть балів
Відвідування лекцій	1	2	2	4	4	2	2
Відвідування семінарських занять	1	2	2	4	4	2	2
Робота на семінарському занятті	10	2	20	4	40	2	20
Виконання завдань для самостійної роботи	5	3	15	4	20	2	10
Виконання модульної роботи	25	1	25	2	50	1	25
	<i>Разом</i>	-	64	-	118	-	59
Максимальна кількість балів: 241							
Розрахунок коефіцієнта: $241:60 = 4,01$							

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Змістовий модуль 1 ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІЙНОЇ ГРАМАТИКИ

Тема 1. Базові поняття та підходи функційної граматики

- Опрацювати лекційний матеріал (опорні схеми, таблиці тощо для кращого засвоєння теми).
- Підготувати повідомлення на такі теми:
  - «Поняття функції в сучасній функційній граматиці»
  - «Напрями дослідження в сучасній функційній граматиці» (на вибір)
  - «Засадничі принципи функційної граматики»
  - «Течії і напрями функціоналізму».
 Створити мультимедійну презентацію до обраного питання (за бажанням).

Тема 2. Концепція перехідності в загальнотеоретичному аспекті

- Підготувати повідомлення на такі теми (на вибір):
  - «Поняття синкретизму у філософії, релігії»
  - «Поняття синкретизму в літературознавстві, мистецтві»
  - «Лінгвістична сутність поняття „синкретизм”. Співвідношення між перехідністю й синкретизмом»
  - «Синкретизм на фонологічному рівні. Нейтралізація і синкретизм»
  - «Синкретичні утворення в лексиці»
  - «Поняття про функціональні омоніми»
  - «Синкретизм анормативних утворень. Поняття про синкретичні помилки».
 Створити мультимедійну презентацію до обраного питання (за бажанням).
- Виписати зі словників та лінгвістичних джерел тлумачення терміна «синкретизм», пояснити його сутність.

Тема 3. Методика лінгвістичного аналізу перехідних одиниць

1. Опрацювати лекційний матеріал (опорні схеми, таблиці тощо для кращого засвоєння теми).
2. Підготувати повідомлення про одну з методик лінгвістичного аналізу синкретичних одиниць.
Створити мультимедійну презентацію до обраного питання (за бажанням).

Критерії оцінювання

1. Максимальна оцінка за модуль – 15 балів.
2. Оцінюється самостійність мислення, аргументованість тез, вихід на рівень теоретичного узагальнення фактологічного матеріалу, наявність мультимедійної презентації.

Альтернативою виконання самостійної роботи є різні види неформального та інформального навчання, що корелюють із темою.

Змістовий модуль 2 ЯВИЩА ПЕРЕХІДНОСТІ В МОРФОЛОГІЧНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Тема 4. Синкретичні лексико-граматичні класи

1. Опрацювати лекційний матеріал (опорні схеми, таблиці тощо для кращого засвоєння теми).
2. Самостійно дібрати речення, що ілюструють явища синхронної перехідності в системі девербатива та інфінитива, побудувати системи опозицій.

Тема 5. Явище синкретизму в системі повнозначних частин мови

1. Опрацювати лекційний матеріал (опорні схеми, таблиці тощо для кращого засвоєння теми).
2. Самостійно дібрати речення, що ілюструють явища синхронної перехідності в системі дієприкметника, дієприслівника, станівника, побудувати системи опозицій.

Тема 6. Реалізація синкретизму в системі службових частин мови

1. Опрацювати лекційний матеріал (опорні схеми, таблиці тощо для кращого засвоєння теми).
2. Підготувати повідомлення на одну з тем:
«Сурядно-підрядні сполучники»
«Підрядно-сурядні сполучники»
«Сполучні слова як синкретичне утворення»
«Синкретизм аналогів сполучників»
«Розрізнення сполучників і сполучних слів»
«Синкретизм сполучникових поєднань»
Створити мультимедійну презентацію до обраного питання (за бажанням).
3. Самостійно дібрати речення, що ілюструють явища синхронної перехідності в системі службових частин мови (*ні...ні; чи*), побудувати системи опозицій.

Тема 7. Перехідні утворення в морфології

1. Опрацювати лекційний матеріал (опорні схеми, таблиці тощо для кращого засвоєння теми).
2. Підготувати повідомлення на такі теми:
«Принципи класифікації частин мови»
«Транспозитивна деривація як джерело поповнення периферійної сфери частин мови»

«Явища морфолого-синтаксичної деривації лексико-граматичних класів: субстантивізація, адвербіалізація, ад'єктивація, прономіналізація, нумералізація, вербалізація, інтер'єктивація, препозиціоналізація, партикуляція, кон'юнкціоналізація» (один різновид на вибір).

Створити мультимедійну презентацію до обраного питання (за бажанням).

Критерії оцінювання

1. Максимальна оцінка за модуль – 20 балів.
2. Оцінюється самостійність мислення, аргументованість тез, вихід на рівень теоретичного узагальнення фактологічного матеріалу, наявність мультимедійної презентації, правильність добору речень і побудови системи опозицій.

Альтернативою виконання самостійної роботи є проходження онлайн курсу «Від початківця до експерта в ШІ» на платформі Prometheus (джерело: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/ai-expert/>); «Курс зі штучного інтелекту: від початківця до експерта» (джерело: <https://ai-course.study/>) та ін.

Змістовий модуль 3 ЯВИЩА СИНХРОННОЇ ПЕРЕХІДНОСТІ В СИНТАКСИЧНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Тема 8. Синкретичні семантико-синтаксичні відношення

1. Опрацювати лекційний матеріал (опорні схеми, таблиці тощо для кращого засвоєння теми).
2. Завдання на визначення чинників, що зумовлюють синкретизм семантико-синтаксичних відношень.

Тема 9. Типологія синкретичних другорядних членів речення

1. Опрацювати лекційний матеріал (опорні схеми, таблиці тощо для кращого засвоєння теми).
2. Опрацювати фрагмент із дисертації: Н. Ф. Грозян. Категорія другорядних членів речення на тлі формально-синтаксичної та семантико-синтаксичної структур речення : дис. ...докт. філол. наук : 10.02.01 – українська мова. Луцьк, 2020. С. 103–125. Подати схематично типологію синкретичних другорядних членів речення, порівняти з пропонованою в лекції та співвіднести зі шкільною класифікацією.

Критерії оцінювання

1. Максимальна оцінка за модуль – 10 балів.
2. Оцінюється самостійність мислення, аргументованість тез, вихід на рівень теоретичного узагальнення фактологічного матеріалу, правильність виконання практичних завдань.

Альтернативою виконання самостійної роботи є різні види неформального та інформального навчання, що корелюють із темою.

Критерії оцінювання виконаних студентами завдань для самостійної роботи

Самостійну роботу студентів зі змістового модуля «Функційна граматика» оцінюють за такими параметрами:

5 балів – завдання для самостійної роботи виконані в повному обсязі, лаконічно, змістовно, обґрунтовано, із наведенням прикладів і застосуванням методу аналізу.

Студент самостійно працює з науковою літературою; робить висновки; уміє формулювати й обґрунтовувати власну позицію.

4 балив – завдання для самостійної роботи виконані в повному обсязі, лаконічно, змістовно, обґрунтовано, але з деякими помилками щодо викладу матеріалу та без наведення прикладів до окремих фактів і явищ. Студент працює із запропонованою науковою літературою; робить висновки. Однак у процесі відтворення самостійно дібраного матеріалу простежено брак власних суджень та узагальнень.

3 бали – завдання для самостійної роботи виконані в повному обсязі, але з порушенням логіки й послідовності викладу матеріалу та без ілюстрування прикладами. Допущено стилістичні помилки, неточно вжито терміни, довільно витлумачено факти. Студент працює із запропонованою науковою літературою, але аналізує її недбало, без висвітлення поглядів різних науковців.

2 бали – завдання для самостійної роботи виконані не в повному обсязі, частково самостійно. Студент володіє матеріалом на початковому рівні, викладає його хаотично й необґрунтовано, без дотримання мовних норм; має фрагментарні навички роботи з науковими джерелами і не вміє робити висновки.

1 бал – виконано менше ніж половину завдань для самостійної роботи. Матеріал фрагментарний, не систематизований, не ілюстрований прикладами, порушена структура викладу. Його основу становить необґрунтоване копіювання чужих думок і позицій. Студент не вміє працювати з науковими джерелами й робити узагальнення.

0 балів – більшу частину самостійних завдань не виконано. Студент лише частково володіє навчальним матеріалом, не вміє чітко, лаконічно й послідовно висвітлювати його; не працює з науковими і навчальними джерелами.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Кожний модуль включає бали за модульну контрольну роботу (модульний контроль), який провадять після завершення вивчення навчального матеріалу модуля. Студенти виконують модульні контрольні роботи в ЕНК.

Змістовий модуль 1

Теоретичні проблеми функційної граматики

Форма проведення: дистанційний формат, онлайн-тестування.

Максимальна кількість балів: 25 балів.

Критерії оцінювання виконання студентами модульних контрольних робіт: модульна контрольна робота містить 25 тестових завдань, правильна відповідь на одне тестове завдання – 1 бал.

Альтернативою виконання модульної роботи можуть бути різні види неформального навчання, що корелюють із темою.

Змістовий модуль 2

Явища перехідності в морфологічній системі української мови

Теми 4, 5

Форма проведення: дистанційний формат, онлайн-тестування.

Максимальна кількість балів: 25 балів.

Критерії оцінювання: модульний контроль передбачає виконання тестових завдань на відповідність (2 завдання з трьома відповідностями), правильне виконання яких оцінюється у 6 балів, завдання з розгорнутою відповіддю (4 бали) та 15 тестових завдань з однією відповіддю, правильна відповідь на одне тестове завдання – 1 бал.

Змістовий модуль 2
Явища перехідності в морфологічній системі української мови
Теми 6, 7

Форма проведення: дистанційний формат, онлайн-тестування.

Максимальна кількість балів: 25 балів.

Критерії оцінювання: модульний контроль передбачає виконання тестових завдань на відповідність (7 завдань із трьома відповідностями), правильне виконання яких оцінюється у 21 бал, та завдання з розгорнутою відповіддю (4 бали).

Змістовий модуль 3
Явища синхронної перехідності в синтаксичній системі
української мови

Форма проведення: дистанційний формат, онлайн-тестування.

Максимальна кількість балів: 25 балів.

Критерії оцінювання: модульний контроль передбачає виконання тестових завдань різного типу: 5 завдань з однією правильною відповіддю (5 балів), одне завдання на відповідність (5 балів), та завдання з розгорнутою відповіддю (15 балів).

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Підсумковий контроль відбувається у форматі онлайн-тестування.

До складання екзамену можуть бути допущені студенти, які активно відпрацювали всі семінарські заняття, написали всі модульні контрольні роботи та виконали блок самостійної роботи, набравши не менше ніж 35 балів.

Критерії оцінювання

Підсумковий тест містить завдання різного типу й наповнення.

Тестові завдання з однією правильною відповіддю
(теоретичний блок)

У цьому блоці представлено 14 тестових завдань з однією правильною відповіддю. Максимальна кількість балів – **14 балів**.

Типове формулювання завдань теоретичного блоку:

1. У якому рядку подано визначення (*названо мовне явище*)?
2. У якому рядку неточно сформульовано теоретичне положення?
3. Виберіть рядок, що демонструє неправильне твердження.
4. Яким рядком не можна продовжити твердження?
5. Виберіть рядок, що демонструє неправильне твердження.

Тестові завдання з однією правильною відповіддю
(практичний блок)

У цьому блоці представлено 5 тестових завдань з однією правильною відповіддю. Максимальна кількість балів – **5 балів**.

Типове формулювання завдань другого блоку:

1. Серед запропонованих варіантів оберіть той, що відповідає різновидові синкретичного другорядного члена в реченні...
2. Оберіть речення, у якому наявний синкретичний другорядний член речення з однобічною причленною залежністю, з об'єктно-обставинним значенням.

Тестові завдання на встановлення відповідності
(практичний блок)

У цьому блоці тестові завдання (на встановлення відповідності) стосуються побудови системи опозицій. Усього сім завдань на три відповідності в такій послідовності: девербатив, інфінітив, дієприкметник, дієприслівник, станівник, *ні... ні; чи*.

Максимальна кількість балів – **21 бал**.

Типове формулювання завдань практичного блоку:

1. Установіть відповідність між реченнями та місцем синкретичної одиниці в системі опозицій:

6.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю (для самоконтролю)

1. Сутність функційного підходу до вивчення мовних одиниць і категорій.
2. Функційна лінгвістика, історія її розвитку.
3. Компоненти функційно-семантичного поля та його ознаки.
4. Структурні типи функційно-семантичного поля.
5. Функційно-семантичні категорії.
6. Загальне поняття про перехідність та синкретизм.
7. Специфіка синкретизму в проєкції на рівні мовної ієрархії
8. Методика лінгвістичного аналізу синкретичних утворень.
9. Поняття про синкретичні (або гібридні) та «порожні» слова.
10. Синкретизм інфінітива як чинник його поліфункційності.
11. Синкретизм девербатива.
12. Синкретизм дієприкметника.
13. Синкретизм дієприслівника.
14. Синкретизм порядкових слів та слів категорії стану.
15. Синкретичні утворення в системі службових частин мови.
16. Ступені взаємопереходу в системі частин мови.
17. Явища морфолого-синтаксичної деривації в системі частин мови.
18. Синкретичні семантико-синтаксичні відношення.
19. Синкретичні другорядні члени речення.
20. Чинники, що зумовлюють синкретизм синтаксичних одиниць.

6.6. Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90–100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) у межах обов’язкового матеріалу з можливими незначними недоліками.
B	82–89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) у межах обов’язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок.
C	75–81 балів	Добре – загалом добрий рівень знань (умінь) із незначною кількістю помилок.

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
D	69–74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності.
E	60–68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь).
FX	35–59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, із можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання.
F	1–34 балів	Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що потребує повторного вивчення дисципліни

7. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА КАРТКА ДИСЦИПЛІНИ

«Функційна граматики»

Разом: 120 год., зокрема: лекції – 16 год., семінарські заняття – 16 год., МК – 8 год., семестровий контроль – 30, самостійна робота – 50 год.

Тиждень	I–II		III–VI				VII–VIII	
Модулі	Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2				Змістовий модуль 3	
Назва модуля	ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІЙНОЇ ГРАМАТИКИ		ЯВИЩА ПЕРЕХІДНОСТІ В МОРФОЛОГІЧНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ				ЯВИЩА СИНХРОННОЇ ПЕРЕХІДНОСТІ В СИНТАКСИЧНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	
К-сть балів за модуль	64 бали		118 балів				59 балів	
Лекції	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Теми лекцій	Базові поняття та підходи функційної граматики (1 б.)	Концепція перехідності в загальнотеоретичному аспекті (1 б.)	Синкретичні лексико-граматичні класи (1 б.)	Явище синкретизму в системі повнозначних частин мови. (1 б.)	Реалізація синкретизму в системі службових частин мови. (1 б.)	Перехідні утворення в морфології (1 б.)	Синкретичні семантико-синтаксичні відношення (1 б.)	Типологія синкретичних другорядних членів речення (1 б.)
Теми семінарських занять	Базові поняття та підходи функційної граматики (10 б.)	Концепція перехідності в загальнотеоретичному аспекті (10 б.)	Синкретичні утворення в системі повнозначних частин мови (10 б.)	Синкретичні утворення в системі повнозначних частин мови (10 б.)	Синкретичні утворення в системі службових частин мови (10 б.)	Перехідні утворення в морфології (10 б.)	Синкретичні семантико-синтаксичні відношення (10 б.)	Типологія синкретичних другорядних членів речення (10 б.)
Самостійна робота	Самостійна робота 1 (15 б.)		Самостійна робота 2 (10 б.)		Самостійна робота 3 (10 б.)		Самостійна робота 4 (10 б.)	

Види поточно-го контролю	Модульна контрольна робота 1 (25 б.)	Модульна контрольна робота 2 (25 б.)	Модульна контрольна робота 3 (25 б.)	Модульна контрольна робота 4 (25 б.)
Підсумковий контроль	Іспит			

Відвідування лекцій	1	2	2	4	4	2	2
Відвідування семінарських занять	1	2	2	4	4	2	2
Робота на семінарському занятті	10	2	20	4	40	2	20
Виконання завдань для самостійної роботи	5	3	15	4	20	2	10
Виконання модульної роботи	25	1	25	2	50	1	25
	<i>Разом</i>	-	64	-	118	-	59

8. Рекомендована література

Основна література

1. Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Загнітко А. П., Соколова С. О. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / за ред. К. Г. Городенської. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 749 с.
2. Загнітко А. Мовний простір граматики : монографія. Вінниця : Нілан-Лтд, 2018. 448 с.
3. Горголюк Н. Г. Терміни речення і висловлення: функційний вимір. *Термінологічний вісник*. 2021. Вип. 6. С. 159–171.
4. Колесников А. О. Типологія граматичних категорій української мови. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. 2022. Вип. 2 (97). С. 120–135.
5. Шитик Л. В. Критерії розрізнення сполучників і сполучних слів. *Ukrainisztika Magyarországon és a határon túlon III. Címmel 2023. október 12–13-án Nyíregyházi Egyetemen megrendezett nemzetközi tudományos konferencia előadásainak anyagai / Україністика в Угорщині та поза її межами III*. Матеріали міжнародної наукової конференції, 12–13 жовтня 2023 року, Ніредьгазький університет. Ніредьгаза – Ужгород : РІК-У, 2024. С. 159–176.
6. Шитик Л. В. Проблеми розрізнення складнопідрядних речень: теоретичний і прикладний аспекти. *Мовознавчий вісник* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ФОП Іванченко І. С., 2025. Вип. 38. С. 78–90. URL : <https://doi.org/10.31651/2226-4388-2024-37-78-90>.

Додаткова література

1. Вихованець І. Нариси з функціонального синтаксису української мови. Київ : Наукова думка, 1992. 224 с.
2. Вінтонів М. О. Актуальне членування речення і тексту: формальні та функційні вияви. Донецьк : ДонНУ, 2013. 328 с.
3. Грипас О. Ю. Про засадничі принципи функційної граматики. Синопис : електронне фахове видання Київського університету імені Бориса Грінченка. Гуманітарний інститут. 2013. № 3–4. 6 с. URL : <https://www.researchgate.net/profile>.
4. Грозян Н. Ф. Категорія другорядних членів речення на тлі формально-синтаксичної та семантико-синтаксичної структур речення : дис. ...докт. філол. наук : 10.02.01 – українська мова. Луцьк, 2020. 471 с.
5. Загнітко А. П. Словник сучасної лінгвістики: Поняття і терміни : у 4 т. Донецьк : ДонНУ, 2012. Т. 1. 402 с.; Т. 2. 350 с.; Т. 3. 426 с.; Т. 4. 388 с.
6. Крижко О. А. Методологія наукового філологічного дослідження (мовознавчого) : навч. посібник. Бердянськ : БДПУ, 2018. 293 с.
7. Шитик Л. В. Концептуальні засади укладання граматичного словника синкретичних сполучних засобів. *Грамматичний портрет української мови у ХХІ ст.*: збірник наукових доповідей учасників Міжнародної наукової конференції на пошану доктора філологічних наук, професора Городенської Катерини Григорівни. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2024. С. 215–219.
8. Шитик Л. Критерії, прийоми та алгоритми диференціювання складнопідрядних речень. *Теоретична і дидактична філологія / Theoretical and didactic philology*. 2025. Вип. 40. С. 223–251. URL : <https://doi.org/10.31470/2309-1517-2025-40-223-251>
9. Шитик Л. Синхронна перехідність синтаксичних одиниць в українській літературній мові : монографія. Черкаси : видавець Чабаненко Ю. А., 2014. 474 с.
10. Шитик Л. В. Грамматична система української мови в аспекті теорії перехідності : навчально-методичний посібник. Черкаси : Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2010. 156 с.

11. Kobchenko N. V. Differentiation of syncretic categories, dual categories and other approximate phenomena in the syntactic language system (on the material of the Ukrainian language). *Modern Approaches to Philological Studies: collective monograph* / O. L. Klymenko, O. V. Kosovych, A. O. Kuzmenko [et al.]. Lviv ; Toruń : Liha-Pres, 2020. P. 57–80.

12. Shytyk L. General concept of transitivity. *The phenomenon of transitivity in the Ukrainian language* : Collective monograph / Liudmyla Shytyk, Hanna Martynova, Iryna Melnuk and other: [Eds. Liudmyla Shytyk, Hanna Martynova]. LAP LAMBERT Academic Publishing, 2019. P. 8–38.

13. Smirnova E., Mortelmaans T. *Funktionale Grammatik. Konzepte und Theorien*. Berlin ; New York : de Gruyter, 2010. 250 s.